

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา

ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ*

A MODEL OF POTENTIAL DEVELOPMENT BASED ON
BUDDHADHAMMA FOR GRADUATE STUDENTS IN EDUCATIONAL
ADMINISTRATION PROGRAM IN AUTONOMOUS UNIVERSITIES

ธนัช ชูศรี

Tanut Choosri

สิน งามประโคน

Sin Ngamprakhon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

อำนาจ บัวศิริ

Amnaj Buasiri

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic

E-mail: pngamsang55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ระเบียบวิธีวิจัยใช้แบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน ใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม

* Received 9 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 20 August 2019

(Questionnaires) จากกลุ่มตัวอย่าง 317 รูป/คน โดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของบัณฑิตในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

2. แนวการพัฒนาศัภยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ STEP3 MODEL ซึ่งเป็นอันเป็นการนำศาสตร์ตะวันตกมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตในการพัฒนาศัภยภาพของบัณฑิต

3. รูปแบบการพัฒนาศัภยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล

คำสำคัญ: ศัภยภาพบัณฑิต, หลักไตรสิกขา, บริหารการศึกษา

Abstract

This research the objectives are 1) to study the potential of graduates. Department of Management Studies University Autonomy 2) to study the development of graduates. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy and 3) to propose ways to improve graduate. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy Methodology used a blended approach (Mixed Methods Research) during the qualitative research interview. This information is qualified 5 / person and focus groups (Focus Group) from qualified 9 / person for a group discussion. Data were analyzed using content analysis and quantitative research using questionnaires. (Questionnaires) from a sample of 317 Photos / The statistics used were percentage, mean (\bar{X}) and the standard deviation (SD)

results showed that:

1. The opinion of graduates in the overall level. all three aspects: knowledge, skills and attitudes.
2. horizontal development potential graduates. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy is STEP3 MODEL, which is the introduction of Western medicine integrated with Buddhism in order to benefit the development of graduates in graduate.
3. Form the Development Academy. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy are composed of 4 components: 1) Objective 2) Content 3) development process, and 4) assessment.

Keywords: Potential, The threefold training main, Educational Administration

บทนำ

ทุกวันนี้ประเทศต่าง ๆ มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบเศรษฐกิจด้วยทรัพยากรของประเทศ หรือการแสวงหาความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยการสร้างสิ่งใหม่ จากสิ่งประดิษฐ์ การคิดค้น รูปแบบธุรกิจ ทั้งสินค้าและบริการต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรม ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนานวัตกรรมขององค์กรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยหลายองค์กรได้ลงทุนเพื่อพัฒนาด้านการค้นคว้า วิจัยและพัฒนา ซึ่งต้องใช้ทักษะการคิดค้น ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างสินค้าและบริการใหม่ ๆ ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการจัดการนวัตกรรม ตลอดจนขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ และความสามารถในการแข่งขันของประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ความสำคัญของนวัตกรรมจึงเป็นปัจจัยให้บุคคลในองค์กรที่ต้องการสร้างนวัตกรรมในองค์กร ได้รับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น มีน้ำหนักมากขึ้น เพื่อหวังจะให้บุคลากรมีศักยภาพและถือเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่คอยคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร Prensky กล่าวว่า นักเรียนใน

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งตัว รูปแบบของการแสดงออก นักเรียนในปัจจุบันตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมหาวิทยาลัยแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนรุ่นใหม่ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ และมีการใช้เวลาส่วนมากอยู่กับคอมพิวเตอร์ เกมส์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งของเล่นต่าง ๆ ในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า เด็กในยุคปัจจุบันมีระบบคิดและกระบวนการทางสารสนเทศที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อนหน้าอย่างสิ้นเชิง คนรุ่นก่อนหน้านี้ เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือเทคโนโลยีที่เป็นดิจิทัล (Prensky. M., 2001)

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นทักษะที่พัฒนาได้ เนื่องจากความความคิดสร้างสรรค์สามารถเรียนรู้ได้ไม่เกี่ยวข้องกับพรสวรรค์ส่วนตัว ไม่ได้เกิดจากแรงบันดาลใจเพียงอย่างเดียว ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในตัวบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิด ผ่านประสบการณ์ ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ บริบท ความเชี่ยวชาญ ซึ่งมีอยู่ในพนักงานขององค์กรที่ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการ การวิจัยและพัฒนา การเข้าถึงข้อมูลเพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างสรรค์นั้นทำได้ยาก แต่ด้วยมหาวิทยาลัยที่เป็นแหล่งพัฒนาองค์ความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และการฝึกปฏิบัติ ก่อนเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และใช้ความรู้สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กรต่าง ๆ นั้น สามารถศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงประจักษ์ในภาพกว้างได้อย่างครอบคลุม แนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำหลักธรรมและแนวคิดของพระพุทธศาสนาเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของบัณฑิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยนำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคนในองค์กร หรือสถานศึกษาเน้นด้านความคิดสร้างสรรค์ ในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนให้คนในองค์กรพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา

แนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำหลักธรรมและแนวคิดของพระพุทธศาสนาเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของบัณฑิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยนำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคนในองค์กร หรือสถานศึกษาเน้นด้านความคิดสร้างสรรค์ ในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนให้คนในองค์กรพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา (สุมน อมรวิวัฒน์, 2544)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น แนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์จึงต้องนำหลักการจัดการเรียนการสอน รวมถึงหลักทฤษฎีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และหลักพุทธธรรมเข้ามาสนับสนุนเพื่อพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามหลักพุทธธรรม อันเป็นที่มาและความสำคัญของงานวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ บัณฑิตปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุม 15 มหาวิทยาลัย จำนวน 1,766 คน/รูป (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2561) (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา : 2561) กลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดโดยใช้วิธีการเปิดตารางของเครจซีและมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan.) (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2543) ในระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้จำนวน 317 คน/รูป และนำมาสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ดังนี้ 1) แบ่งประชากรตามมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตร สาขาวิชาบริหารการศึกษา 2) กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละมหาวิทยาลัย โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่ผู้วิจัยสร้างเอง เพื่อสัมภาษณ์ เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย นำหนักคำตอบ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของเบสท์ (Best W. John.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในด้านพัฒนาศักยภาพบัณฑิต

3. แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร แล้วตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้แล้ววิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/วัตถุประสงค์ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญการวิจัยจำนวน 6 คน แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha-coefficient) ได้ค่าความเที่ยง .81

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา่ ตามกรอบแนวคิดของ สุกางค์ จันทวานิช (สุกางค์ จันทวานิช, 2540)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) ได้นำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า สภาพศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ใน

ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านทักษะ 3) ศักยภาพด้านเจตคติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .66) แยกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1.1 ศักยภาพด้านความรู้ พบว่า มีระดับความคิดเห็นใน 2 อันดับ ได้แก่ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) และบัณฑิตส่วนมากยังมองถึงปัญหา ก่อน ถึงจะสนใจในต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริงว่าเกิดจากอะไร

1.2 ศักยภาพด้านทักษะ พบว่า มีระดับความคิดเห็นใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความคิดละเอียดละออ (Elaboration) 2) ความคิดริเริ่ม (Original Thinking) 3) ความคิดคล่องตัว (Fluent Thinking) และ 4) ความคิดยืดหยุ่น (Flexible Thinking) และบัณฑิตไม่มีเวลาศึกษา เพราะต้องทำงานประจำ ส่งผลให้การศึกษาในชั้นเรียนไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือเต็มประสิทธิภาพ

1.3 ศักยภาพด้านเจตคติ พบว่า มีระดับความคิดเห็นใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความคิดจินตนาการ (Imagination) 2) ความพอใจที่จะทำสิ่งที่ซับซ้อน (Complexity) 3) ความพร้อมที่เสี่ยง (Risk-Taking) และ 4) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เนื่องจากหลักสูตรในปัจจุบันไม่ได้ผลักดันให้บัณฑิตเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นสอนทางด้านวิชาการมากกว่า

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า แนวการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ STEP3 MODEL ซึ่งเป็นอันเป็นการนำศาสตร์ตะวันตกมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตในการพัฒนาศักยภาพของบัณฑิต ดังนี้

S = Sikkha ไตรสิกขา ไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งการให้ความรู้และการฝึกอบรมจะช่วยให้มีความรู้ตามหลักไตรสิกขา

T = Training การฝึกอบรม เป็นการบูรณาการฝึกอบรม (Training) ตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วยวิธีการฝึกอบรม เครื่องมือการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม

E = Education การให้ความรู้ เป็นการบูรณาการให้ความรู้ (Education) ตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธ

ธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วยวิธีการให้ความรู้ เครื่องมือการให้ความรู้ และการประเมินผลการให้ความรู้

P = Potential ศักยภาพของบัณฑิต ศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 3 ประการ ดังนี้

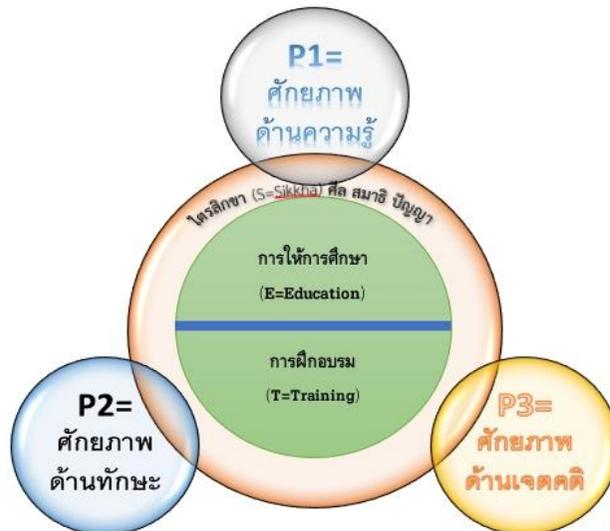
P1 ศักยภาพที่ 1 คือ ศักยภาพด้านความรู้ 2 ประการ ได้แก่ 1) ความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายโดยใช้คำพูดได้ มีรากฐานมาจากการกระทำและประสบการณ์ มีลักษณะเป็นความเชื่อ ทักษะ และเป็นอัตวิสัย (Subjective) ต้องการการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ มีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล มีบริบทเฉพาะ (Context-specific) ทำให้เป็นทางการและสื่อสารยาก การมีความรู้นี้ปริมาณมากจะทำให้ความชำนาญทางการใช้ความคิดสร้างสรรค์ 2) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่รวบรวมได้ง่าย จัดระบบและถ่ายโอนโดยใช้วิธีการดิจิทัล มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) เป็นทฤษฎี สามารถแปลงเป็นรหัสในการถ่ายทอดโดยวิธีการที่เป็นทางการ ไม่จำเป็นต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความรู้นี้เป็นสิ่งที่สามารถทำให้ความคิดสร้างสรรค์เกิดการพัฒนาไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากการสร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถนำไปเสนอให้คนเข้าใจได้

P2 ศักยภาพที่ 2 คือ ศักยภาพด้านทักษะ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความคิดคล่องตัว (Fluent Thinking) คือ ความคล่องแคล่วหรือความคล่องตัวในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้หรือความสามารถในการคิดหาคำตอบหรือแก้ปัญหาที่ชัดเจนตรงประเด็นให้ได้จำนวนมากที่สุด ความคิดคล่องตัวเน้นปริมาณความคิดยิ่งมากยิ่งดี 2) ความคิดยืดหยุ่น (Flexible Thinking) คือ ความยืดหยุ่นความอ่อนตัวในความคิดและการกระทำ สามารถปรับเปลี่ยนความคิดเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี 3) ความคิดริเริ่ม (Original Thinking) คือ ความคิดแปลกใหม่ไม่ซ้ำกันกับความคิดของคนอื่น และแตกต่างจากความคิดธรรมดา ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการคิดจากเดิมที่มีอยู่แล้วให้แปลกแตกต่างจากที่เคยเห็น หรือสามารถพลิกแพลงให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่เคยคาดคิด ความคิดริเริ่มอาจเป็นการนำเอาความคิดเก่ามาปรุงแต่งผสมผสานจนเกิดเป็นของใหม่ ความคิดริเริ่มมีหลายระดับซึ่งอาจเป็นความคิดครั้งแรกที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครสอนแม้ความคิดนั้นจะมีผู้อื่นคิดไว้ก่อน

แล้วก็ตาม 4) ความคิดละเอียดละออ (Elaboration) คือ ความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอน สามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน หรือเป็นแผนงานที่สมบูรณ์ขึ้น ความคิดละเอียดละออ จัดเป็นรายละเอียดที่นำมาตกแต่ง ขยายความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ขึ้น

P3 ศักยภาพที่ 3 คือ ศักยภาพด้านเจตคติ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) หมายถึง ความต้องการตอบสนองความรู้สึกต้องการเร่งด่วนต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ ความกระหายใคร่รู้ ความสงสัยประหลาดใจและความรู้สึกไวต่อสิ่งพบเห็นและแสดงออกด้วยการทดลองค้นคว้า ศึกษาและซักถามกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ 2) ความพร้อมที่เสี่ยง (Risk-Taking) หมายถึง การตอบสนองความกระหายใคร่รู้หรืออยากรู้อยากเห็น มีความรู้สึกกล้าหาญ กล้าคาดคะเนและพอใจที่จะทดลองขีดจำกัดความสามารถ โดยไม่กลัวความผิดพลาด หรือ ความล้มเหลว 3) ความพอใจที่จะทำสิ่งที่ซับซ้อน (Complexity) หมายถึง ความต้องการตอบสนองต่อสิ่งที่ยากซับซ้อน พิศดารให้เป็นผลสำเร็จ 4) ความคิดจินตนาการ (Imagination) หมายถึง การตอบสนองความต้องการที่จะคิดต่อยอด คิดฝัน คิดสร้างภาพหรือผลงานให้แตกต่างจากเดิม แปลกใหม่จะนำไปสู่การคิดค้น ประดิษฐ์สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มุ่งสร้างจินตนาการเป็นความจริงให้ได้ หรือที่เรียกว่าจินตนาการประยุกต์

ภาพที่ 1 “STEP3 MODEL”

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล

องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจสภาพศักยภาพบัณฑิต ในด้านความคิดสร้างสรรค์ และวิธีการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2) เพื่อให้บัณฑิต ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ ในการพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร มีนโยบายด้านการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ ของบัณฑิตอย่างบูรณาการ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรม และให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาต่อไป

องค์ประกอบที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย ศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านทักษะ 3) ศักยภาพด้านเจตคติ

1. ศักยภาพด้านความรู้ 1) ความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายโดยใช้คำพูดได้ มีรากฐานมาจากการกระทำและประสบการณ์ มีลักษณะเป็นความเชื่อ ทักษะ และเป็นอัตวิสัย (Subjective) ต้องการการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ มีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล มีบริบทเฉพาะ (Context-specific) 2) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่รวบรวมได้ง่าย จัดระบบและถ่ายโอนโดยใช้วิธีการดิจิทัล มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) เป็นทฤษฎี สามารถแปลงเป็นรหัสในการถ่ายทอดโดยวิธีการที่เป็นทางการ

2. ศักยภาพด้านทักษะ 1) ความคิดคล่องตัว (Fluent Thinking) ความคล่องแคล่วหรือความคล่องตัวในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้หรือความสามารถในการคิดหาคำตอบ 2) ความคิดยืดหยุ่น (Flexible Thinking) ความยืดหยุ่นความอ่อนตัวในความคิดและการกระทำสามารถปรับเปลี่ยนความคิดเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ 3) ความคิดริเริ่ม (Original Thinking) ความคิดแปลกใหม่ไม่ซ้ำ

กันกับความคิดของคนอื่น และแตกต่างจากความคิดธรรมดา 4) ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอน สามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน

3. ศักยภาพด้านเจตคติ 1) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ความต้องการตอบสนองความรู้สึกต้องการเร่งด่วนต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ 2) ความพร้อมที่เสี่ยง (Risk-Taking) การตอบสนองความกระหายใคร่รู้หรืออยากรู้อยากเห็น 3) ความพอใจที่จะทำสิ่งที่ซับซ้อน (Complexity) ความต้องการตอบสนองต่อสิ่งที่ยากซับซ้อน พิสดารให้เป็นผลสำเร็จ 4) ความคิดจินตนาการ (Imagination) การตอบสนองความต้องการที่จะคิดต่อยอด คิดฝัน คิดสร้างภาพหรือผลงานให้แตกต่างจากเดิม

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา กระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชา บริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย หลักการ และวิธีการพัฒนา

1. หลักการ คือ หลักการในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 3 หลักการ ดังนี้ 1) หลักการพัฒนา ด้านศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นวิธีและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต ได้แก่ ก. การให้ความรู้ ข. การฝึกอบรม 2) หลักการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ เป็นการที่ บุคคลใหม่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้เข้ามามีส่วนร่วมการจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต 3) หลักการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตอย่างบูรณาการ เป็นการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม คือ หลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ 1) การพัฒนาทางศีล 2) การพัฒนาทางสมาธิ 3) การพัฒนาทางปัญญา

2. วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย 1) หลักการพัฒนาด้านศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การให้ความรู้ 2) การฝึกอบรม

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อการตัดสินใจการปรับปรุงในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้แก่

1. การประเมินผลจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และมีประสบการณ์ หลากหลาย ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และอื่น ๆ

2. การประเมินผลจากความพึงพอใจของบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้มีส่วนร่วมในการจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. การประเมินผลเปรียบเทียบผลศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ก่อนและหลังของการนำรูปแบบไปใช้

อภิปรายผล

1. สภาพศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านทักษะ 3) ศักยภาพด้านเจตคติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของว่าที่ร้อยตรีหญิงสุทธัญญา โอบอ้อม เรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ใน 3 ด้าน คือ T (training) การฝึกอบรม, E (education) การศึกษา และ D (development) การพัฒนานำมาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากร (ว่าที่ร้อยตรีหญิง สุทธัญญา โอบอ้อม, 2558) และยังสอดคล้องกับ พลตรี ธีรรัฐ สวาสดิ์รัตน์ เรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพรานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามหลักพุทธธรรม ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรค พบว่าในภาพรวมไม่มีปัญหาและอุปสรรคมากนัก แต่ปัญหาด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำกว่าทุกด้าน นอกจากนั้นสถานการณ์และสภาพแวดล้อมก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาจิตใจให้ดำเนินการพัฒนาได้ อย่างราบรื่นนัก การฝึกฝน อบรม กล่อมเกล่าจึงเป็นภาระของผู้บังคับบัญชา จะต้องดูแลใส่ใจดูแลอย่างใกล้ชิด (พลตรี ธีรรัฐ สวาสดิ์รัตน์, 2558)

2. แนวการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ STEP3 MODEL ซึ่งเป็นอันเป็นการนำศาสตร์ตะวันตกมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตในการพัฒนาศักยภาพของบัณฑิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรธนิษฐ์ การะวิโก เรื่อง “รูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรม

ในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4” พบว่า ในการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน เรียกว่า“AFPGM+B (23) MODEL” ดังนี้ 1) ด้านวิชาการ คือ A+B (7) ได้แก่ (1) บริหารแบบพัฒนาทักษะนักปราชญ์ (สุจิตฺต) (2) บริหารแบบมุ่งมั่นความสำเร็จ (อิทธิบาท 4) (3) บริหารแบบพรหม (พรหมวิหาร 4) (4) บริหารแบบหลักสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ 4) (5) บริหารแบบเจริญปัญญา (ปัญญาวุฒิธรรม 4) (6) บริหารแบบรอบรู้แตกฉาน (ปฏิสัมภิทา 4) (7) บริหารแบบแสงเงินแสงทองส่องชีวิต (บุพนิมิตแห่งมรรค 7) 2) ด้านงบประมาณ คือ F+B (6) ได้แก่ (1) บริหารแบบคุ้มครองโลก (ทิริโอดตปปะ) (2) บริหารแบบสุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ (สุจริต 3) (3) บริหารแบบอานวยสุขในปัจจุบัน (ทิวฐธัมมิกัตถะ 4) (4) บริหารแบบครองเรือน (ฆราวาสธรรม 4) (5) บริหารแบบนักบริหารการเงิน (โภคาทิยะ 5) (6) บริหารแบบคุณสมบัติผู้ดี (สัปปุริสธรรม 7) 3) ด้านบุคคล คือ P+B (6) ได้แก่ (1) บริหารแบบงามสมส่วน (ขันติโสรัจจะ) (2) บริหารแบบเทวดาคุ้มครอง (ทิริโอดตปปะ) (3) บริหารแบบมืออาชีพ (พรหมวิหาร 4) (4) บริหารแบบสมัคสมานสามัคคี (สังคหวัตถุ 4) (5) บริหารแบบยุติธรรมเที่ยงตรง (อคติ 4) (6) บริหารแบบเก่งดีมีคุณธรรม (สัปปุริสธรรม 7) 4) ด้านบริหารทั่วไป คือ GM+B (4) ได้แก่ (1) บริหารแบบยึดเหนี่ยวใจ (สังคหวัตถุ 4) (2) บริหารแบบประลึกถึงเสมอ (สาราณียธรรม 6) (3) บริหารแบบคนดีของสังคม (สัปปุริสธรรม 7) (4) บริหารแบบเจริญโชติช่วง (อปปริหานิยธรรม 7) (เพชรฉรินทร์ การะวิโก, 2558)

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดร เขียวอ่อน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบ มี 4 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล (อุดร เขียวอ่อน, 2560)

สรุป

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัย

ในกำกับของรัฐ 1) เพื่อสำรวจสภาพศักยภาพในด้านความคิดสร้างสรรค์ และวิธีการพัฒนา ศักยภาพบัณฑิต 2) เพื่อให้บัณฑิต ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ ใน การพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร มีนโยบายด้านการ พัฒนาศักยภาพของบัณฑิตอย่างบูรณาการ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรม และให้เกิดประโยชน์ ในด้านการศึกษาต่อไป องค์ประกอบที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วยศักยภาพ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านทักษะ 3) ศักยภาพด้านเจตคติ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา กระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตาม หลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 1) หลักการ และ 2) วิธีการพัฒนา องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อการ ตัดสินใจการปรับปรุงในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต ได้แก่ 1) การประเมินผลการจัดการพัฒนา ศักยภาพบัณฑิต และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และมีประสบการณ์หลากหลาย ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และอื่น ๆ 2) การประเมินผลจากความพึงพอใจของบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้มีส่วนร่วมในการจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต 3) การ ประเมินผลเปรียบเทียบผลศักยภาพบัณฑิต ก่อนและหลังของการนำรูปแบบไปใช้

วัตถุประสงค์	<ul style="list-style-type: none"> • 1. เพื่อสำรวจสภาพศักยภาพบัณฑิต • 2. เพื่อให้บัณฑิตมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ • 3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร มีนโยบายด้านการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของบัณฑิต
เนื้อหา	<ul style="list-style-type: none"> • ศักยภาพของบัณฑิต 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1. ศักยภาพด้านความรู้ 2. ศักยภาพด้านทักษะ 3. ศักยภาพด้านเจตคติ
กระบวนการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> • 1. หลักการ • 2. วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย การให้ความรู้และฝึกอบรมด้วยหลักไตรสิกขา
การประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> • 1.การประเมินผลการจัดการรูปแบบ 2.การประเมินผลความพึงพอใจรูปแบบ 3.การประเมินผลเปรียบเทียบก่อนและหลังใช้

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ฉบับสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารควรมีนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเอารูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่ได้จากการวิจัยไปทดลองใช้เพื่อการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรจัดอบรมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้บัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษานำวิธีการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ตามหลักพุทธธรรมโดยการกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์

1.3 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้บัณฑิตใช้สื่อการสอนทางด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่ครูผู้สอนในมหาวิทยาลัยเป็นประจำ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ไปพัฒนาเป็นคู่มือประกอบการฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต

1.2 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการจัดอบรมให้แก่ครูผู้สอนก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

1.3 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำเอาหลักพุทธธรรมไปปรับใช้การรูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากปัจจุบันการเรียนการสอนเน้นเพียงการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของตัวผู้เรียนโดยการท่องจำ การพัฒนาศักยภาพที่ได้นอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านความรู้ทางวิชาแล้วยังต้องพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการพัฒนาศักยภาพเพื่อเป็นต้นแบบในเชิงการวิจัยเพื่อการพัฒนา (research and development) ในอันที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรม

3.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมในประเด็นอื่น ๆ เช่น สัทธรรม 3 กาวนา 4 อริยสัจ 4 เพื่อนำมาบูรณาการกับการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต

3.3 ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยที่ต้องการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาศักยภาพของบัณฑิตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พลตรี อนุรักษ์ สวาสดิ์รัตน์. (2558). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพรานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามหลักพุทธธรรม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 4(2), 179-196.
- เพชรนรินทร์ การะวิโก. (2558). รูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ว่าที่ร้อยตรีหญิง สุทธญาณ์ โอบอ้อม. (2558). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎี สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2561). สถิติข้อมูลจำนวนบัณฑิตสาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. เรียกใช้เมื่อ 24 ธันวาคม 2561 จาก http://www.mua.go.th/assets/img/pdf/61.10.26_สถิติอุดมศึกษา%202558-2560_v4.pdf

- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อุดร เขียวอ่อน. (2560). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. ใน
คุชฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- Prensky. M. (2001). a. Digital Natives Digital Immigrants Part 1. On the Horizon,
9(5), 1-6.